

نقش توانمندی‌های مدیریتی در تعدیل رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود: شواهدی از شرکت‌های بورس تهران

محمدجواد عباسیان^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۷/۲۸

چکیده

این پژوهش به بررسی تأثیر توانایی مدیران بر رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد. نمونه‌ای متشکل از ۱۵۹ شرکت طی دوره زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ و با روش نمونه‌گیری حذفی سیستماتیک انتخاب شد. تحلیل داده‌ها با رگرسیون چندمتغیره و با استفاده از نرم‌افزار Stata انجام گرفت. نتایج نشان داد که گزارش تفسیری مدیریت با مدیریت سود رابطه منفی و معناداری دارد. نتایج حاکی از وجود رابطه منفی و معنادار میان گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود است. همچنین مشخص شد که توانایی مدیران این رابطه را تعدیل کرده و با افزایش آن، تأثیر منفی گزارش تفسیری مدیریت بر مدیریت سود تشدید می‌شود.

واژگان کلیدی

توانایی مدیران، گزارش تفسیری مدیریت، مدیریت سود

۱. کارشناس ارشد، حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سרוستان، حسابرس داخلی، شهرداری شیراز.

مقدمه

شفافیت و قابلیت اتکای اطلاعات مالی از ارکان بنیادین تصمیم‌گیری آگاهانه سرمایه‌گذاران، اعتبار بازار سرمایه و تخصیص بهینه منابع اقتصادی محسوب می‌شود. یکی از ابزارهای مهم در ارتقاء این شفافیت، گزارش تفسیری مدیریت است که بستری را فراهم می‌سازد تا مدیران، فراتر از گزارشگری عددی، دیدگاه‌های خود را درباره عملکرد گذشته، وضعیت مالی و چشم‌انداز آینده شرکت ارائه دهند. در بازار سرمایه ایران، با توجه به حذف الزام افشای پیش‌بینی سود هر سهم طبق دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات (سازمان بورس، ۱۳۹۶)، اهمیت گزارش تفسیری دوچندان شده است؛ چرا که شرکت‌ها موظف‌اند این گزارش را همراه صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای و سالانه منتشر کنند و همچنین، اظهارنظر حسابرس مستقل در خصوص آن را نیز ارائه دهند. با این حال، ماهیت قضاوت‌محور گزارش تفسیری می‌تواند زمینه‌ساز بروز سوگیری‌های مدیریتی و ارائه اطلاعات گمراه‌کننده شود. یکی از مهم‌ترین رفتارهای فرصت‌طلبانه در این زمینه، مدیریت سود است؛ فرآیندی که طی آن، مدیران با اعمال قضاوت‌های شخصی در فرایند شناخت درآمد و هزینه‌ها، سود گزارش‌شده را به گونه‌ای تغییر می‌دهند که به اهداف خاصی نظیر حفظ روند سودآوری، مدیریت انتظارات بازار یا بهبود تصویر مالی شرکت دست یابند. (هلی و ولن^۱، ۱۹۹۹). این رفتار می‌تواند منجر به کاهش قابلیت اتکای صورت‌های مالی، گمراهی سرمایه‌گذاران و تضعیف کارایی بازار سرمایه شود. یافته‌های اخیر حاکی از آن است که برخی مدیران حتی با استفاده از زبان مبهم و خوش‌بینانه در گزارش‌های تفسیری نیز در جهت پنهان‌سازی مدیریت سود گام برمی‌دارند (لی^۲ و مرکلی^۳، ۲۰۱۴).

در این میان، توانمندی‌های مدیریتی به عنوان یکی از عوامل کلیدی در کیفیت راهبری شرکتی و گزارش‌گری مالی مطرح است. توانایی مدیران در تحلیل شرایط محیطی، تدوین استراتژی، هدایت عملیات و تصمیم‌گیری‌های پیچیده، می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در جلوگیری از بروز رفتارهای سودجویانه داشته باشد. پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که مدیران توانمند، به دلیل بینش راهبردی و دانش تخصصی بالاتر، تصمیماتی اتخاذ می‌کنند که همسو با منافع بلندمدت شرکت و ذی‌نفعان آن است (دمرجیان و همکاران^۴، ۲۰۱۲). از این رو، انتظار می‌رود توانمندی مدیریتی رابطه بین گزارش تفسیری و مدیریت سود را تعدیل کرده و از شدت رفتارهای فرصت‌طلبانه بکاهد.

با توجه به ساختار نهادی خاص بازار سرمایه ایران، تمرکز مالکیت، وضعیت افشای اطلاعات، و الزامات قانونی مرتبط با گزارش تفسیری، بررسی تجربی این تعاملات از اهمیت زیادی برخوردار است. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش توانمندی‌های مدیریتی در تعدیل رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود، تلاش می‌کند شواهدی تجربی از

¹ Healy & Wahlen

² Li

³ Merkley

⁴ Demerjian et al

شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران ارائه دهد و بدین‌وسیله به غنای ادبیات داخلی و بین‌المللی در حوزه گزارشگری مالی و حاکمیت شرکتی کمک کند.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های خارجی

اسلام و المهدی (2024) در پژوهشی با عنوان "فرهنگ ملی و رفتار مدیریت سود: شواهدی از سودهای اصلی غیرعادی" نشان دادند که ویژگی‌های فرهنگی و توانمندی‌های مدیریتی بر کیفیت سود تأثیرگذارند و مدیرانی با گرایش‌های فردگرایانه بیشتر، تمایل به مدیریت سود دارند. طاهرینا و همکاران (۲۰۲۴) نیز در پژوهشی با عنوان "سرعت تعدیل ساختار سرمایه، عدم تقارن اطلاعاتی و بازده مورد انتظار" نشان دادند که عدم تقارن اطلاعاتی می‌تواند رابطه بین سرعت تعدیل ساختار سرمایه و بازده مورد انتظار را تشدید کند، و توانمندی مدیران در کاهش این عدم تقارن نقشی کلیدی دارد. الجاسیمی و همکاران (۲۰۲۳) به بررسی تأثیر سبک رهبری و روابط مدیر زیردست پرداختند و دریافتند که توانایی‌های فردی مدیران، نقش واسطه‌ای مهمی در کاهش سهل‌انگاری بودجه‌ای و افزایش پاسخگویی دارند. وانگ و لو (۲۰۲۲) رابطه بین لحن افشائات مالی (در قالب فرم F ۲۰) با مدیریت سود را برای شرکت‌های چینی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار آمریکا بررسی نموده و نشان دادند که لحن مثبت و نامطمئن افشائات مدیریت با مدیریت سود رابطه مثبت و معناداری دارد.

ردماین و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی سودمندی گزارش تفسیری مدیریت از منظر استفاده کنندگان، تهیه کنندگان و حسابرسان در بازار سرمایه نیوزیلند پرداختند. مهمترین یافته‌های این مطالعه نشان داد که حسابرسان در مقایسه با دو گروه استفاده کنندگان و تهیه کنندگان، گزارش تفسیری مدیریت را کمتر سودمند دانسته، ضمن اینکه نیاز به قابلیت اطمینان بخشی آن را نیز ضروری تر میدانند. پاجسته و همکاران (۲۰۲۰) رابطه بین پیچیدگی محتوای گزارشهای بحث‌ها و تحلیل‌های مدیریت را با مدیریت سود در بین ۲۵۰ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار بالتیک بررسی نموده و نشان دادند که بین دو آیت مذکور رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. گودمن و همکاران (۲۰۱۳) کیفیت گزارشهای برون سازمانی مدیران در ارتباط با سود را به عنوان شاخصی از توانایی مدیریت بیان کرده است و اظهار میکنند توانایی مدیریت ارتباط مثبتی با کیفیت تصمیمگیری سرمایه‌گذاری شرکت دارد.

آندرو و همکاران (۲۰۱۳) به بررسی رابطه توانایی مدیران و عملکرد شرکت در طول بحران مالی سال ۲۰۰۸ پرداختند. آنها متغیرهای حسابداری را به عنوان معیار اندازه‌گیری توانایی مدیریت به کار بردند و به این نتیجه رسیدند که توانایی مدیریت با عملکرد شرکت رابطه مستقیم دارد و مدیران تواناتر منابع شرکت، بدهیها و مخارج سرمایه‌ای را به صورت کارآتری به کار برده‌اند.

پژوهش های داخلی

افلاطونی (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان "بیش اطمینانی مدیران و مدیریت سود از طریق تغییر طبقه بندی: نقش تعدیلگر توانایی مدیریتی" دریافت که بیش اعتمادی مدیران رابطه مثبتی با مدیریت سود از طریق طبقه بندی مجدد اقلام صورت های مالی دارد، اما توانایی های مدیریتی می توانند این رابطه را تعدیل کرده و از شدت آن بکاهند. ولی زاده لاریجانی و همکاران (۱۴۰۳) این مطالعه به بررسی نقش گزارش تفسیری مدیریت در تعدیل سطح مدیریت سود پرداخت. یافته ها نشان داد که ارائه گزارش تفسیری مدیریتی منجر به کاهش مدیریت سود می شود و این اثربخشی، تحت تأثیر حضور مدیران زن در هیئت مدیره، از طریق ارتقاء شفافیت اطلاعاتی، تقویت می گردد.

رشیدی (۱۴۰۲) نیز با تمرکز بر ارتباط بین توانایی مدیریتی و نوسان پذیری عملکرد شرکت ها، نشان داد که مدیران توانمند با تصمیم گیری های سنجیده تر، نوسانات عملکردی را کاهش داده و ثبات بیشتری در گزارش های مالی ایجاد می کنند. تفتیان و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیقی با به کارگیری سیستم معادلات همزمان، تأثیر آیین نامه گزارش تفسیری مدیریت را بر ارتباط میان احساس ریسک در گزارش های سالانه و ارزش بازار شرکت ها بیان کردند وجود رابطه دوسویه بین احساس ریسک و شاخص کیو تو بین و تعدیل تأثیر احساس ریسک بر شاخص های عملکرد بازار توسط سطح افشای گزارش تفسیری مدیریت وجود دارد.

حسینی و برزویی (۱۴۰۰) در پژوهشی تأثیر بیش اطمینانی مدیریتی را بر رابطه میان شفافیت اطلاعات مالی و مدیریت سود بررسی کرد. یافته ها حاکی از آن بود که شفافیت اطلاعات مالی با مدیریت سود رابطه منفی و معناداری دارد؛ با این حال، بیش اطمینانی مدیریتی این رابطه را تضعیف کرده و احتمال بروز مدیریت سود را حتی در محیط های اطلاعاتی شفاف، افزایش می دهد. مهرانی و همکاران (۱۳۹۹) این پژوهش به بررسی ارتباط بین توانمندی مدیریتی و به هنگام بودن گزارشگری مالی اختصاص یافت. نتایج تحلیل فرضیه ها نشان داد که مدیران توانمند، تمایل بیشتری به افشای به موقع اطلاعات مالی دارند که به کاهش تأخیر در اعلام سود و گزارش های حسابرسی و در نتیجه، ارتقاء کیفیت افشا و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی منجر می شود.

روش گردآوری اطلاعات

اطلاعات این پژوهش به دو روش کتابخانه ای و اسنادی گردآوری شده است. در بخش کتابخانه ای، منابع نظری و پیشینه تحقیق از کتب، مقالات فارسی و لاتین و سایت های معتبر استخراج شده اند. داده های مالی و اطلاعات اولیه برای آزمون فرضیات نیز از گزارش های مالی سالانه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و بانک اطلاعاتی مرتبط با آن گردآوری شده است. این ترکیب روش ها امکان تحلیل جامع تأثیر بیش اعتمادی مدیران و نقش تعدیلگر توانایی مدیریتی بر مدیریت سود را فراهم می کند

روش تجزیه و تحلیل داده های آماری

در این پژوهش، ابتدا با استفاده از آمار توصیفی شاخص‌هایی همچون میانگین، بیشینه و کمینه متغیرهای مورد بررسی ارائه شد تا وضعیت کلی و توزیع داده‌ها تشریح گردد. برای آزمون فرضیات تحقیق، تحلیل‌های آماری استنباطی با بهره‌گیری از نرم‌افزار استاتا (Stata) انجام گرفت. در این راستا، از مدل‌های رگرسیون چندمتغیره استفاده شد که شامل بررسی معناداری ضرایب با استفاده از آماره T ، میزان تبیین مدل از طریق ضریب تعیین تعدیل شده و ارزیابی کلی مدل با آزمون آماره F بود. همچنین، به منظور اطمینان از صحت نتایج و اعتبار مدل‌ها، آزمون‌های نرمال بودن توزیع خطاها و آزمون دوربین واتسون جهت تشخیص خودهمبستگی باقیمانده‌ها انجام شد. این مراحل تضمین‌کننده قابلیت اطمینان و دقت تحلیل‌های انجام شده در پژوهش می‌باشند.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۲ می‌باشد. پس از اعمال معیارهای گزینش مانند حذف شرکت‌هایی که وقفه فعالیت بیش از سه ماه داشته‌اند، سال مالی غیرمنتهی به اسفندماه دارند، تغییر فعالیت داده‌اند یا متعلق به صنایع سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، بانک و لیزینگ هستند، نمونه نهایی شامل ۱۵۹ شرکت انتخاب شد که داده‌های آن‌ها برای تحلیل‌های آماری به کار گرفته شده است.

متغیر وابسته: متغیر وابسته این پژوهش مدیریت سود است. برای محاسبه مدیریت سود از قدرمطلق مقادیر باقیمانده مدل جونز تعدیل شده (۲۰۰۷) به شرح زیر استفاده شده است؛ به منظور استاندارد کردن اعداد و ارقام و سهولت محاسبات، دو طرف معادله از طریق تقسیم بر دارایی‌های اول دوره مقیاس زدایی شده‌اند.

$$\frac{TACC_{it}}{TA_{it-1}} = \beta_1 \frac{1}{TA_{it-1}} + \beta_2 \frac{GREV_{it} - GREC_{it}}{TA_{it-1}} + \beta_3 \frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} + \varepsilon_{ij}$$

جدول (۱) - نام متغیر علامتهای اختصاری متغیر وابسته

ردیف	علامت اختصاری	نام متغیر
۱	$TACC_i$	کل اقلام تعهدی شرکت در سال جاری (بر اساس رویکرد مبتنی بر صورت جریان وجوه نقد سود خالص منهای جریان نقد عملیاتی)
۲	$TA_{i,t-1}$	جمع ارزش دفتری دارایی‌های شرکت در سال گذشته
۳	$GREV_{i,t}$	تغییرات درآمد فروش نسبت به سال گذشته
۴	$GREC_{i,t}$	تغییرات حسابها و اسناد دریافتنی نسبت به سال گذشته
۵	PPE_{it}	جمع دارایی‌های ثابت مشهود شرکت در سال جاری

متغیر مستقل این پژوهش گزارش تفسیری مدیریت است. منظور دوره هایی است که گزارش تفسیری مدیریت بر ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار تهران الزامی شده است. از اینرو برای این متغیر برای سالهای ۱۳۹۶ و پس از آن عدد یک و برای سالهای قبل از آن عدد صفر در نظر گرفته شده است (ولی زاده لاریجانی و همکاران، ۱۴۰۳).

متغیر تعدیلگر این پژوهش توانایی مدیریت است. به منظور اندازه گیری دقیق تر توانایی مدیریت، از مدل کارایی مبتنی بر صنعت دیمرجیان و همکاران (۲۰۱۲) استفاده شده است که مشابه الگوی فاما و فرنچ (۱۹۷۷) طراحی شده تا عملکرد هر شرکت در مقایسه با شرکت های فعال در همان صنعت ارزیابی شود. در این مدل، برای هر ورودی ضریب خاصی (V) در نظر گرفته شده تا اثر نسبی آن بر خروجی (فروش) به درستی لحاظ گردد. عدد حاصل از تحلیل کارایی بین صفر تا یک است که عدد یک نشان دهنده حداکثر کارایی است. با این حال، چون کارایی شرکت تحت تأثیر ویژگی های ذاتی آن قرار دارد، برای تفکیک این عوامل از توانایی واقعی مدیریت، دیمرجیان و همکاران پنج متغیر شامل اندازه شرکت، سهم بازار، جریان های نقدی، عمر حضور در بورس و میزان صادرات را به عنوان ویژگی های ذاتی در مدلی مجزا وارد کرده اند. این کار به منظور کنترل تأثیر این عوامل و استخراج مؤلفه ای مستقل برای توانایی مدیریتی صورت گرفته است.

Firm Efficiency_{it}

$$= a_0 + a_1 \text{Size}_{it} + a_2 \text{Market Share}_{it} + a_3 \text{Free Cash Flow Indicator}_{it} + a_4 \text{Age}_{it} + a_5 \text{Foreign Currency Indicator}_{it} + a_6 \text{Year Indicator}_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول (۲) - نام متغیر علامتهای اختصاری متغیر تعدیلگر

ردیف	علامت اختصاری	نام متغیر	نحوه محاسبه
۱	Size _{it}	اندازه شرکت i در سال t	لگاریتم طبیعی مجموع دارایی های شرکت
۲	Market Share _{it}	سهم بازار شرکت i در سال	نسبت فروش به فروش کل صنعت؛
۳	Free Cash Flow Indicator _{it}	افزایش (کاهش) در جریانهای نقد عملیاتی شرکت i در سال t	در صورت مثبت بودن جریانهای نقدی عملیاتی، برابر یک و در صورت منفی بودن، برابر صفر
۴	Age _{it}	عمر پذیرش شرکت t در بورس اوراق بهادار	گاریتم طبیعی تعداد سالهایی که شرکت در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده است
۵	Foreign Currency Indicator _{it}	صادرات شرکت i در سال t	برای شرکت هایی که صادرات داشته اند، برابر ۱ در غیر این صورت، صفر در نظر گرفته شده است
۶	€ _{it}	میزان توانایی مدیریت	باقیمانده

متغیرهای کنترلی این پژوهش عبارتند از:

- اهرم مالی: از نسبت کل بدهیها به کل داراییهای شرکت به دست می آید.
- اندازه شرکت: از لگاریتم طبیعی دارایی های شرکت به دست می آید.
- بازده دارایی ها : از تقسیم سود خالص بر کل دارایی به دست می آید.
- رشد فروش: این متغیر نشاندهنده تغییرات در سطح فروش شرکت در سال مورد نظر نسبت به سال گذشته است.
- فرصت رشد: از طریق ارزش بازار شرکت بر ارزش دفتری آن به دست می آید.

فرضیات پژوهش

فرضیات پژوهش به صورت زیر می باشند؛

- فرضیه اول : بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود رابطه معناداری دارد.
- فرضیه دوم: توانایی مدیران بر رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود تاثیر معناداری دارد.

آمار توصیفی

جدول (۳) آمار توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش را ارائه می دهد که شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر مقادیر آنهاست.

جدول (۳) - آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	علامت	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
مدیریت سود	EM	۰/۰۰۰۲	۲/۳۵۱	۰/۰۹۱	۰/۱۱۴
توانایی مدیران	MA	۰/۱۶۵	۰/۷۳۸	۰/۴۲۹	۰/۲۳۷
بازده دارایی ها	ROA	-۰/۲۶۹	۰/۲۴۸	۰/۱۹۵	۰/۲۷۶
رشد فروش	SG	-۰/۸۱۷	۲/۶۴۵	۰/۲۴۱	۰/۱۵۹
فرصت رشد	MB	۰/۹۱۵	۴/۶۴۷	۱/۵۷۳	۰/۳۸۰
اهرم مالی	LEV	۰/۱۲۱	۰/۳۷۴	۰/۲۶۷	۰/۲۴۹
اندازه شرکت	CS	۵/۱۵۸	۷/۹۲۸	۶/۲۶۶	۰/۴۹۳

آمار توصیفی نشان می دهد که میانگین مدیریت سود در شرکت های نمونه حدود ۰,۰۹ و توانایی مدیران حدود ۰,۴۳ بوده است. بازده دارایی ها و رشد فروش نیز به طور میانگین به ترتیب ۰,۱۹ و ۰,۲۴ هستند. بیشترین پراکندگی مربوط به متغیر اندازه شرکت با میانگین ۶,۲۶ و انحراف معیار ۰,۴۹ مشاهده شده است. این نتایج بیانگر تنوع نسبی در ویژگی های مالی و مدیریتی شرکت هاست.

جدول (۴)- آماره‌های توصیفی متغیر مجازی گزارش تفسیری مدیریت (صفر و یک)

نام متغیر	علامت اختصاری	درصد فراوانی	فراوانی
گزارش تفسیری مدیریت	MIR	۰/۶۹	۵۴۹

در این پژوهش، از بین ۱۵۹ شرکت نمونه، گزارش تفسیری مدیریت (MIR) در ۶۹٪ مشاهدات (نزدیک به ۱۱۰ شرکت) ارائه شده است. این نشان می‌دهد که اکثریت شرکت‌ها در دوره بررسی به طور مکرر از گزارش تفسیری مدیریت استفاده کرده‌اند. بدین ترتیب، این متغیر نقش مهمی در تحلیل‌های مالی شرکت‌ها دارد.

آزمون نرمال بودن

قبل از آزمون فرضیات پژوهش باید از نرمال بودن داده‌ها اطمینان پیدا کرد. در این پژوهش برای آزمون نرمال بودن جملات خطا از آزمون شاپیروویلیک استفاده شده است. آزمون نرمال بودن داده‌ها به شرح جدول (۳) می‌باشد:

جدول (۵)- آزمون نرمال بودن

جمله خطای مدل	شاپیروویلیک	سطح معناداری
جمله خطای مدل اول	۰/۵۱۲	۰/۲۹۳
جمله خطای مدل دوم	۰/۱۸۱	۰/۳۷۶

همان‌طور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود نتیجه سطح معناداری این آزمون برای تمامی داده‌ها، بالای ۵ درصد می‌باشد. این موضوع بیانگر نرمال بودن این داده‌ها است. نرمال بودن داده‌ها، نحوه توزیع و پراکندگی داده‌ها را مشخص می‌کند.

آزمون همخطی

همخطی به معنای وجود ارتباط خطی بین همه یا برخی از متغیرهای توضیحی مدل رگرسیون است. جهت تشخیص وجود هم خطی، شاخص عامل تورم واریانس (VIF) مورد استفاده قرار می‌گیرد. آزمون هم خطی (VIF) متغیرهای پژوهش به شرح جدول (۶) می‌باشد:

جدول (۶)- آزمون همخطی

متغیرهای مستقل و کنترلی	علامت	مدل اول	مدل دوم
گزارش تفسیری مدیریت	MIR	۳/۹۱۳	۳/۸۴۵
توانایی مدیران	MA		۳/۵۹۷
سودآوری	ROA	۲/۷۵۴	۲/۸۳۱
اهرم مالی	LEV	۴/۶۲۸	۴/۵۰۳
فرصت رشد	MB	۲/۶۸۱	۲/۷۴۷
رشد فروش	BS	۳/۲۶۹	۳/۴۱۲
اندازه شرکت	CS	۳/۴۹۸	۳/۵۱۵

مقادیر همخطی نشان‌دهنده‌ی احتمال همبستگی داخلی بین متغیرهای توضیحی یا مستقل می‌باشد. برای اینکه همخطی بین متغیرهای توضیحی وجود نداشته باشد باید مقادیر همخطی کمتر از ۵ باشند که اعداد جدول بالا نشان‌دهنده‌ی عدم وجود همخطی بین متغیرهای مستقل است.

آمار استنباطی

فرضیه اول: گزارش تفسیری مدیریت بر مدیریت سود تاثیر معناداری دارد.

آزمون F لیمر و هاسمن

آزمون F لیمر برای تعیین به کارگیری مدل آثار ثابت در مقابل تلفیق داده‌ها انجام گرفته و این آزمون مشخص کننده مدل اثرات ثابت (پنل) یا مدل تلفیقی (پول) می‌باشد. آزمون F لیمر و هاسمن فرضیه اول پژوهش متغیرهای پژوهش به شرح جدول (۷) می‌باشد:

جدول (۷) - آزمون F لیمر و هاسمن

مدل	آزمون آثار	آماره	سطح معناداری	نتیجه آزمون
مدل اول	لیمر F	۸/۹۵	۰/۰۰۰	اثرات ثابت
مدل اثرات ثابت	کای اسکوتر	۰/۰۰۰	۱۱/۴۹	مدل اول

نتایج آزمون F لیمر نشان می‌دهد که مقدار سطح معناداری مدل‌ها زیر ۵ درصد است. بنابراین فرض مدل تلفیقی تایید نمی‌شود. نتایج آزمون هاسمن حاکی از آن است که مقدار معناداری برای فرضیه‌های تحقیق کمتر از ۵ درصد است. بنابراین، فرضیه صفر مدل آثار تصادفی رد می‌شود. این موضوع به معنی عدم وجود ارتباط بین خطای رگرسیون تخمین زده شده و متغیرهای مستقل است. بنابراین از مدل اثرات ثابت استفاده خواهیم کرد. مدل رگرسیونی فرضیه اول پژوهش به صورت زیر می‌باشد؛

$$EM_{it} = \beta_0 + \beta_1 MIR_{it} + \beta_2 ROA_{it} + \beta_3 SG_{it} + \beta_4 MB_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 CS_{it} + \varepsilon_{it}$$

جدول (۸) آزمون مدل رگرسیونی اول پژوهش

متغیر	علامت اختصاری	ضریب	آماره t	سطح معناداری
گزارش تفسیری مدیریت	MIR	-۰/۲۹۴	-۴/۲۵۸	۰/۰۰۰
بازده دارایی	ROA	-۰/۳۸۵	-2/۵۹۱	۰/۰۰۱
رشد فروش	SG	-۰/۲۴۱	-۳/۰۴۶	۰/۰۰۲
فرصت رشد	MB	-۰/۳۵۷	-3/۸۴۲	۰/۰۰۰
اهرم مالی	LEV	۰/۳۱۲	۴/۰۶۳	۰/۰۰۱
اندازه شرکت	CS	-۰/۲۳۵	-2/۶۴۹	۰/۰۰۱
عرض از مبدا	β_0	۰/۲۱۹	۲/۴۶۷	۰/۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۳۲۷	آماره F	۵۱/۹۴
دوربین واتسون		۲/۱۴۴	سطح معناداری	۰/۰۰۰۰

متغیر گزارش تفسیری مدیریت با توجه به سطح معناداری (۰/۰۰۰) و ضریب (۰/۲۹۴-) در جدول (۸) بر مدیریت سود تاثیر منفی و معناداری دارد. به طوری که با افزایش یک واحدی گزارش تفسیری مدیریت، مدیریت سود به میزان (۰/۲۹۴) کاهش پیدا می کند. بنابراین فرضیه اول پژوهش مورد تأیید واقع می شود. متغیرهای کنترلی بازده دارایی ها، رشد فروش، فرصت رشد شرکت و اندازه شرکت بر مدیریت سود تاثیر منفی و معناداری دارند اما اهرم مالی بر مدیریت سود تاثیر مثبت و معناداری دارد.

برای بررسی معنی دار بودن مدل رگرسیون خطی از آماره F استفاده شده است. نتایج جدول (۸) بیانگر آماره F برابر (۵۱/۹۴) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) که نشان دهنده بهینه بودن مدل برای آزمون فرضیه است. ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۳۲۷ می باشد. ضریب تعیین تعدیل شده میزان رابطه بین متغیر مستقل و وابسته را مشخص می کند. به عبارتی نشان می دهد که چند درصد تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیر مستقل تبیین می شود. آزمون دوربین واتسون به بررسی خودهمبستگی بین متغیرها می پردازد و اگر بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد مشکل خودهمبستگی وجود ندارد که در این مدل برابر با ۲/۱۴۴ می باشد.

فرضیه دوم: توانایی مدیران بر رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود تاثیر معناداری دارد.

لیمر F آزمون

آزمون F لیمر برای تعیین به کارگیری مدل آثار ثابت در مقابل تلفیق داده ها انجام گرفته و این آزمون مشخص کننده مدل اثرات ثابت (پنل) یا مدل تلفیقی (پول) می باشد.

جدول (۹) - آزمون F لیمر و هاسمن

مدل	آزمون آثار	آماره	سطح معناداری	نتیجه آزمون
مدل دوم	F آماره	۵/۴۸	۰/۰۰۰	اثرات ثابت
مدل اثرات ثابت	آماره کای اسکوئر	۰/۰۰۰	۱۵/۸۸	مدل دوم

نتایج آزمون F لیمر نشان می دهد که مقدار سطح معناداری مدل ها زیر ۵ درصد است. بنابراین فرض مدل تلفیقی تایید نمی شود. نتایج آزمون هاسمن حاکی از آن است که مقدار معناداری برای فرضیه های تحقیق کمتر از ۵ درصد است. بنابراین، فرضیه صفر مدل آثار تصادفی رد می شود. این موضوع به معنی عدم وجود ارتباط بین خطای رگرسیون تخمین زده شده و متغیرهای مستقل است. بنابراین از مدل اثرات ثابت استفاده خواهیم کرد.

مدل رگرسیونی فرضیه دوم پژوهش به صورت زیر می باشد؛

$$EM_{it} = \beta_0 + \beta_1 MIR_{it} + \beta_2 MA_{it} + \beta_3 MA_{it} * \beta_3 MIR_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 SG_{it} + \beta_6 MB_{it} + \beta_7 LEV_{it} + \beta_8 CS_{it} + \varepsilon_{it}$$

برای بررسی معنی دار بودن مدل رگرسیون خطی از آماره F استفاده شده است. نتایج جدول (۱۰) بیانگر آماره F برابر (۶۳/۸۱) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) که نشان دهنده بهینه بودن مدل برای آزمون فرضیه است. ضریب تعیین تعدیل

شده ۰/۳۴۹ می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل شده میزان رابطه بین متغیر مستقل و وابسته را مشخص می‌کند. به عبارتی نشان می‌دهد که چند درصد تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیر مستقل تبیین می‌شود. آزمون دوربین واتسون به بررسی خودهمبستگی بین متغیرها می‌پردازد و اگر بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد مشکل خودهمبستگی وجود ندارد که در این مدل برابر با ۲/۲۵۸ می‌باشد.

جدول (۱۰) - آزمون مدل رگرسیونی دوم پژوهش

متغیر	علامت اختصاری	ضریب	آماره t	سطح معناداری
گزارش تفسیری مدیریت	MIR	-۰/۳۱۳	-۳/۲۶۹	۰/۰۰۱
توانایی مدیریت	MA	-۰/۳۷۶	-۵/۴۸۵	۰/۰۰۰
توانایی مدیریت * گزارش تفسیری	MA * MIR	۰/۴۶۵	۳/۰۹۲	۰/۰۰۲
بازده دارایی	ROA	-۰/۳۹۱	-2/۰۷۶	۰/۰۰۰
رشد فروش	SG	-۰/۲۴۸	-۴/۲۳۷	۰/۰۰۱
فرصت رشد	MB	-۰/۳۶۲	-۲/۶۳۱	۰/۰۰۲
اهرم مالی	LEV	۰/۳۱۹	۳/۲۷۲	۰/۰۰۱
اندازه شرکت	CS	-۰/۲۴۴	-2/۷۳۸	۰/۰۰۰
عرض از مبدا	β_0	۰/۲۱۹	۲/۴۶۷	۰/۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۳۴۹	آماره F	۶۳/۸۱
دوربین واتسون		۲/۲۵۸	سطح معناداری	۰/۰۰۰۰

سطح معناداری (توانایی مدیران * گزارش تفسیری مدیریت) برابر با (۰/۰۰۲) و کمتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین توانایی تاثیر معناداری بر رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود دارد.

- قدرمطلق ضریب رگرسیون گزارش تفسیری مدیریت زمانی که در توانایی مدیریت ضرب می‌شود از (۰/۳۱۳) به (۰/۴۶۵) افزایش پیدا می‌کند. لذا میتوان با اطمینان کامل نتیجه گرفت که توانایی مدیران رابطه منفی بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود را تقویت می‌کند. در رابطه با متغیرهای کنترلی؛ بازده دارایی ها، رشد فروش، فرصت رشد شرکت و اندازه شرکت بر مدیریت سود تاثیر منفی و معناداری دارند اما اهرم مالی بر مدیریت سود تاثیر مثبت و معناداری دارد.

نتیجه و پیشنهاد

این پژوهش با عنوان «بررسی تاثیر گزارش تفسیری مدیریت و نقش توانایی مدیران بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» با هدف تحلیل رابطه میان کیفیت و کمیت گزارش تفسیری مدیریت با

مدیریت سود و همچنین بررسی نقش تعدیلگر توانایی‌های مدیریتی انجام گرفت. در این چارچوب، دو فرضیه اصلی مطرح شد و مورد آزمون قرار گرفت.

نتایج آزمون فرضیه اول حاکی از آن است که گزارش تفسیری مدیریت به طور معناداری با کاهش مدیریت سود رابطه منفی دارد؛ به عبارت دیگر، افزایش افشای اطلاعات تفسیری موجب بهبود شفافیت و کاهش فرصت‌های مدیریت سود در شرکت‌ها می‌شود. این یافته با پژوهش‌های ولی‌زاده لاریجانی و همکاران (۱۴۰۳)، بشیری منش و همکاران (۱۳۹۵)، خدای پور و همکاران (۱۳۹۲) و مهرآزین و همکاران (۱۳۹۱) همسو است. در فرضیه دوم نیز توانایی مدیران به عنوان عاملی تعدیل‌کننده، نقش تقویت‌کننده در رابطه گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود دارد؛ مدیران توانمند با ارتقاء کیفیت گزارشگری مالی، موجب کاهش بیشتر مدیریت سود می‌شوند. این نتیجه با مطالعات مهرانی و همکاران (۱۳۹۹)، پیری و همکاران (۱۳۹۳)، خواجهی و همکاران (۱۴۰۰) و کاظمی و مهری نمک‌آورانی (۱۳۹۷) مطابقت دارد.

به طور کلی، یافته‌های پژوهش تأکید می‌کند که گزارش تفسیری مدیریت به عنوان ابزاری مؤثر در شفاف‌سازی اطلاعات مالی، نقش مهمی در کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران و بهبود کیفیت سود ایفا می‌کند. همچنین، توانایی مدیران به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل داخلی، تأثیر قابل توجهی بر تقویت این رابطه دارد. لذا، پیشنهاد می‌شود شرکت‌ها با تمرکز بر ارتقای کیفیت گزارش‌های تفسیری و تقویت مهارت‌ها و توانایی‌های مدیریتی، بستر مناسبی برای افزایش شفافیت و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی فراهم آورند که در نهایت موجب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران و کارایی بازار سرمایه خواهد شد.

با توجه به نتایج پژوهش مبنی بر تأثیر منفی گزارش تفسیری مدیریت بر مدیریت سود، به سهامداران و سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود که سرمایه‌گذاران شرکت‌هایی را برای سرمایه‌گذاری انتخاب کنند که گزارش تفسیری مدیریت ارائه می‌دهند، زیرا این گزارش‌ها با افزایش شفافیت، از مدیریت سود و رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران جلوگیری می‌کنند. همچنین با توجه به نقش تقویت‌کننده توانایی مدیران در کاهش مدیریت سود، پیشنهاد می‌شود سرمایه‌گذاران در انتخاب شرکت‌ها، به شایستگی مدیران توجه داشته باشند. همچنین شرکت‌ها با بهره‌گیری از مدیران توانمند می‌توانند کیفیت افشا را ارتقا داده و منافع ذی‌نفعان را بهتر حفظ کنند. با توجه به محدودیت‌ها و گستره موضوعی پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آتی موارد زیر را به عنوان محورهای مطالعاتی مورد بررسی قرار دهند:

- بررسی نقش سازوکارهای کنترل داخلی در تعدیل رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود؛
 - تحلیل تأثیر قدرت و نفوذ مدیرعامل بر ارتباط میان گزارش تفسیری مدیریت و سطح مدیریت سود؛
 - بررسی نقش بیش اطمینانی مدیران در تغییر شدت یا جهت اثر گزارش تفسیری مدیریت بر مدیریت سود؛
- مطالعه این موضوعات می‌تواند به درک جامع‌تری از عوامل رفتاری و ساختاری مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی و مدیریت سود منجر شود.

منابع و مآخذ

۱. افلاطونی، ع. (۱۴۰۴). بیش‌اعتمادی مدیران و مدیریت سود از طریق تغییر طبقه‌بندی: نقش تعدیل‌گر توانایی مدیریتی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی.
۲. تفتیان، اکرم، نور محمدی، فریده، منصوری محمدآبادی، فاطمه (۱۴۰۱) اثر آیین نامه گزارش تفسیری مدیریت بر رابطه احساس ریسک در گزارشهای سالانه و ارزش بازار شرکت با استفاده از سیستم معادلات همزمان، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، دوره یازدهم، شماره ۲۱، صص ۶۵-۳۳
۳. حسینی، سید علی، برزوئی چغا گلانی، سعید (۱۴۰۰) مطالعه تأثیر بیش اطمینانی مدیریتی بر رابطه بین شفافیت اطلاعات مالی و مدیریت سود، فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۴، شماره ۴۰، جلد سوم، صص ۵۰-۳۷.
۴. رشیدی، ح. (۱۴۰۲). بررسی رابطه توانایی مدیریتی و نوسان‌پذیری عملکرد با تأکید بر آشفتگی مالی. فصلنامه چشم‌انداز حسابداری و مدیریت.
۵. سازمان بورس و اوراق بهادار. (۱۳۹۶) دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت‌شده نزد سازمان. تهران: اداره نظارت بر ناشران بورسی.
۶. مهرانی، کاوه، نظری، هیراد، قاسمی فرد، محمد رضا (۱۳۹۹) توانایی مدیریت و گزارشگری مالی به موقع، مجله پیشرفتهای حسابداری دانشگاه شیراز، دوره دوازدهم، شماره اول، پیاپی ۷۸، صص ۳۵۱-۳۲۳.
۷. ولی‌زاده لاریجانی، ع.، سلیمی، م.، و حیدری، ع. (۱۴۰۳). نقش زنان در هیئت‌مدیره و تأثیر آن بر رابطه بین گزارش تفسیری مدیریت و مدیریت سود. مطالعات تجربی حسابداری مالی.
8. Al Jasimee, H., & Blanco-Encomienda, F. J. (2023). Participative budgeting and managerial performance: The mediating roles of leadership style and leader-member exchange. *Journal of Business Research*, 163, 113895.
9. Andreou, Panayiotis C, Ehrlich, D and Ch. Louca, Managerial Ability and Firm Performance: Evidence From the Global Financial Crisis, 2013, Working Paper. <http://www.mfsociety.org>.
10. Demerjian, P. R., Lev, B., & McVay, S. E. (2012). Quantifying managerial ability: A new measure and validity tests. *Management Science*, 58(7), 1229-1248. <https://doi.org/10.1287/mnsc.1110.1487>
11. Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383. <https://doi.org/10.2308/acch.1999.13.4.365>
12. Islam, M. A., & Al Mehdi, R. (2024). National culture and earnings management behavior: Evidence from abnormal core earnings. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 54, 100568.
13. Li, F. (2010). The information content of forward-looking statements in corporate filings—A naïve Bayesian machine learning approach. *Journal of Accounting Research*, 48(5), 1049-1102. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2010.00382.x>

14. Merkley, K. J. (2014). Narrative disclosure and earnings performance: Evidence from R&D disclosures. *The Accounting Review*, 89(2), 725–757. <https://doi.org/10.2308/accr-50684>
15. Taherinia, M., Moradi, M., & Sadeghi, A. (2024). Capital structure adjustment speed, information asymmetry and expected returns. *Finance Research Letters*, 57, 104091.
16. Wang, G., & Luo, Y. (2022). Tone of Language, Financial Disclosure, and Earnings Management: A Textual Analysis of Form 20-F. *Financial Innovation*, 8(1), 43. DOI: 10.1186/s40854-022-00346-5

The Role of Managerial Abilities in Moderating the Relationship Between Management Commentary and Earnings Management: Evidence from Tehran Stock Exchange Companies

Mohammad Javad Abbasian¹

Abstract

This study investigates the effect of managerial abilities on the relationship between management commentary and earnings management in companies listed on the Tehran Stock Exchange. A sample of 159 firms was selected using a systematic elimination method over the period from 2019 to 2023. Data analysis was conducted through multivariate regression using Stata software. The results indicate a significant negative relationship between management commentary and earnings management. Furthermore, it was found that managerial abilities moderate this relationship, such that an increase in managerial ability intensifies the negative effect of management commentary on earnings management.

Keywords

Managerial Ability, Management Commentary, Earnings Management

¹ Master of Science in Accounting, Islamic Azad University, Sarvestan Branch, Internal Auditor, Shiraz Municipality mja60abb@gmail.com